

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Антикуз Вікторія Михайлівна

УДК 330.11.64

ЕКОНОМІЧНА ВЛАДА ЯК ФАКТОР РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ

Спеціальність 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Донецьк – 2010

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економічної теорії Донецького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (м. Донецьк).

Науковий керівник

доктор економічних наук, професор **Дементьєв Вячеслав Валентинович**, Донецький національний технічний університет Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри економічної теорії (м. Донецьк).

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, доцент **Меркулова Тамара Вікторівна**, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки (м. Харків);

кандидат економічних наук, доцент **Ткаченко Наталія Іллівна**, Національна металургійна академія України Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри політичної економії (м. Дніпропетровськ).

Захист дисертації відбудеться 21 грудня 2010 року о 12-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.051.01 у Донецькому національному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: 83015, м. Донецьк, вул. Челюскінців, 198 а, великий зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Донецького національного університету Міністерства освіти і науки України за адресою: 83001, м. Донецьк, вул. Університетська, 24.

Автореферат розіслано 19 листопада 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.С. Овечко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Процес розподілу доходів є складною соціально-економічною проблемою, оскільки зачіпає інтереси всіх економічних суб'єктів. Економічне та соціальне значення проблеми розподілу доходів зумовлено впливом на рівень стимулювання продуктивної економічної поведінки, макроекономічну рівновагу, соціальну напруженість. Підвищення рівня доходів не змінює основних тенденцій диференціації доходів населення, оскільки результатами економічного зростання користуються в першу чергу ті верстви населення, що мають безпосередній доступ до ресурсів та їх розподілу. Так, відповідно до методології країн Організації економічної співпраці та розвитку (ОЕСР), коефіцієнт Джині в Україні перевищує рівень 0,33-0,35, тоді як в розвинутих країнах його значення коливається в межах 0,15-0,17. Тому дослідження процесу розподілу доходів в сучасних умовах набуває істотної значущості та потребує подальшої наукової розробки.

Головною проблемою теорії розподілу доходів є визначення тих факторів, згідно з якими встановлюються частки доходів на кожний фактор виробництва. В рамках кожного напрямку економічної теорії сформовано свій окремий підхід до розв'язання цієї проблеми. В сучасній економічній науці панівною залишається неокласична теорія розподілу, що базується на принципі граничної продуктивності. Згідно з цією теорією, винагорода на кожний фактор виробництва встановлюється відповідно граничному внеску цього фактора в створення продукту. Ключовою передумовою виступає характерне для всієї неокласики припущення про рівність позицій учасників виробництва та розподілу.

Така позиція представників неокласичної теорії розподілу викликає низку заперечень зокрема з боку інституціональної теорії, яка розглядає економічних суб'єктів, що діють в умовах нерівних можливостей та можуть так чи інакше впливати на поведінку контрагентів. Головним фактором, що визначає величину доходу при розподілі, з точки зору інституціональної теорії є економічна влада. Певні спроби представити владну концепцію розподілу були здійснені М.Туган-Барановським у його «соціальній теорії розподілу», а також Я.Такатой, Д.Груббом, Е.Прейзером.

У вітчизняній науковій літературі проблемам розподілу доходів присвячено праці таких вчених, як Д.Богиня, А.Гальчинський, В.Геєць, А.Гриценко, В.Колот, І.Лукінов, І.Малий, Т.Меркулова, С.Мочерний, Ю.Пахомов, Г.Тарасенко, Н.Ткаченко, С.Тютюнникова, Н.Холод. Достатньо популярною темою дослідження у сучасній українській економічній науці є проблема економічної влади, що знайшло відображення у роботах В.Дементьєва, О.Дзюблюка, Г.Задорожного, М.Крупки, С.Реверчука та ін. Проте, незважаючи на низку досліджень, що присвячені проблемам розподілу, в рамках інституціональної теорії дотепер ще не сформовано закінченої концепції розподілу. За висловом К.Брауна, якщо інституціональна теорія розподілу існує, то на сьогодні вона представлена важким для сприйняття «сузір'ям» непослідовних ідей, що розкидано по величезному «космосу» наукової

літератури. Маємо визнати, що в інституціональній теорії бракує чітко визначеної позиції щодо факторів, які визначають величину доходу в процесі розподілу доходів, а також механізму цього впливу. Таким чином, можна констатувати, що проблема впливу економічної влади на процес розподілу доходів залишається недостатньо дослідженою, що обумовлює актуальність обраної теми, її мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в рамках державної бюджетної теми «Інституціональні основи формування ефективної держави в умовах трансформаційної економіки» кафедри економічної теорії Донецького національного технічного університету (номер державної реєстрації 0108U010987), а також методичної теми тієї ж кафедри «Національна економіка: теорія, методологія, основи викладання» (номер М-1-07).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є теоретичне обґрунтування та визначення впливу фактора економічної влади на процес розподілу доходів шляхом моделювання його механізму.

Для досягнення поставленої мети дослідження вирішено такі наукові та практичні завдання:

досліджено сутність економічної категорії розподілу доходів та її місце в історії економічної думки;

здійснено науковий аналіз різних підходів, що відповідають певним напрямам економічної теорії щодо вирішення проблеми розподілу доходів;

обґрунтовано владну концепцію розподілу доходів;

розроблено теоретико-ігрову модель впливу економічної влади учасників розподілу доходів на його результати;

проведено аналіз особливостей функціонального розподілу доходів в Україні;

виявлено рентоорієнтовану складову механізму мотивації економічної діяльності в умовах дисбалансу владних позицій;

визначено напрями вдосконалення системи регулювання відносин розподілу доходів в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси розподілу доходів на мікроекономічному рівні.

Предметом дослідження є система відносин та механізм впливу економічної влади на розподіл доходів.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених в дисертації завдань було використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: логічний та історичний методи (у розкритті сутності категорій розподілу доходів та економічної влади); структурний аналіз та синтез (у визначенні ключових факторів розподілу доходів); методи наукової абстракції, теорії ігор та графічного моделювання (у формуванні владної концепції розподілу доходів); статистичний та порівняльний методи (при виявленні особливостей розподілу доходів в Україні). Теоретико-методологічною основою та інформаційною базою дослідження постали наукові праці зарубіжних та українських вчених, законодавча база та статистичні дані Державного комітету статистики України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливого наукового завдання визначення взаємозв'язку між механізмом розподілу доходів та економічною владою шляхом розробки нового підходу до аналізу відносин щодо розподілу доходів.

Основні положення дисертації, що визначають її наукову новизну, містяться у наступному:

Вперше:

розроблено владну концепцію розподілу доходів, в основу якої покладено інституціональний підхід до дослідження розподільчих відносин, що дозволяє узагальнити результати теоретичного аналізу відносин щодо розподілу доходів;

розроблено теоретико-ігрову модель впливу на розподіл доходів економічної влади його учасників, що надає можливості для ефективного регулювання процесу розподілу.

Удосконалено:

метод аналізу співвідношення ефективності розподілу влади та розподілу доходів у формуванні супільно-необхідного порядку влади, що сприяє встановленню балансу влади економічних агентів;

підхід щодо регулювання процесу розподілу доходів на основі формування відповідного інституціонального середовища, що дозволить зменшити вплив влади суб'єктів розподілу доходів на його пропорції.

Дістав подальшого розвитку:

концептуальний підхід щодо визначення рентоорієнтованої складової мотивації діяльності економічних суб'єктів з врахуванням дисбалансу владних позицій, що створює умови підвищення ефективності системи регулювання розподілу доходів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні положення, одержані при розробці проблеми взаємозв'язку механізму розподілу доходів та економічної влади, і висновки доведено до рівня практичних пропозицій. Запропонована модель розподілу доходів за владою може бути покладеною в основу інституціональної теорії розподілу. Практичне значення запропонованого в дисертації інструментарію вдосконалення системи регулювання відносин розподілу доходів полягає в тому, що він закладає методологічні основи реформування розподільчих відносин, спрямованого на підвищення їх ефективності, і може бути використаним при формуванні пріоритетів державної економічної та соціальної політики.

Окремі результати роботи використані у викладанні навчальних дисциплін «Політична економія», «Історія економічної думки», «Мікроекономіка», «Інституціональна економіка», «Державне регулювання економіки», «Трансформаційна економіка» (довідка №51.6-6 від 23.04.2010).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення і висновки дисертації, що виносяться на захист, отримано автором самостійно. В них розкрито авторську позицію щодо механізму впливу економічної влади на процес розподілу доходів. Особистий внесок у роботах, опублікованих у співавторстві, визначено у списку опублікованих автором праць за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення дисертаційного дослідження та його результати доповідалися та обговорювалися на 5 конференціях, а саме: на Міжнародній науковій конференції «Проблеми економічного та правового забезпечення менеджменту господарюючих суб'єктів» (Донецьк, 2008), на Третій міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми вдосконалення інституційних умов функціонування української економіки» (Одеса, 2008), на Шостій міжнародній науковій конференції «Проблеми сучасної економіки та інституціональна теорія» (Донецьк, 2008), на Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми економічного та соціального розвитку в умовах світової кризи» (Донецьк, 2009), Сьомій міжнародній науковій конференції «Проблеми сучасної економіки та інституціональна теорія» (Дніпропетровськ, 2009).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано в 8 наукових працях, з них 6 – у фахових наукових виданнях, загальним обсягом 3,5 д.а

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел з 159 найменувань. Роботу викладено на 166 сторінках. Матеріал дисертації ілюструють 8 таблиць, 19 рисунків.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, методологію дослідження, визначено мету і задачі, об'єкт і предмет наукового дослідження, наукову новизну і практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі «Методологія розподілу доходів економічною владою»** досліджено сутність категорії розподілу доходів, виявлено особливості її дослідження різними економічними школами на різних етапах розвитку, визначено її функції та види.

До аналізу відносин розподілу існує декілька підходів, що полягають в дослідженні різних етапів процесу розподілу вартості. Первинною ланкою в такому аналізі є функціональний розподіл, тобто розподіл продукту спільної діяльності кількох учасників між собою. При цьому головною проблемою є виявлення того фактора (чи факторів), що визначає величину частки кожного учасника розподілу. У спробах розв'язати цю проблему представниками багатьох напрямків економічної думки зародилася та розвивалася теорія розподілу доходів.

Перші спроби провести науковий аналіз функціонального розподілу доходів було здійснено представниками класичної школи політичної економії. В загальному вигляді погляди класиків на проблему розподілу доходів викладено в трьохфакторній теорії Ж.Б.Сея, згідно з якою власники всіх факторів виробництва мають отримувати доход на свій фактор. Щодо кількісної оцінки величини доходів учасників розподілу, класична школа не представила чіткої концепції. Проте її завершувачем, Дж.Ст.Міллем, були визначені інституційні аспекти розподілу, що вказувало на можливість та необхідність соціально-економічного реформування цієї сфери. В таблиці 1 представлено стислу

характеристику різноманітних підходів щодо аналізу відносин розподілу протягом еволюції економічної теорії.

Історичним та логічним продовженням класичної теорії розподілу доходів стала теорія додаткової вартості К.Маркса, що представляла окремий унікальний підхід до аналізу відносин розподілу. Згідно з Марксом, проблема розподілу доходів зводиться до проблеми експлуатації робітників капіталістами, що привласнюють додатковий продукт, ними створений. З розвитком капіталізму ступінь експлуатації зростатиме, а отже, зростатимуть перекося в розподілі створюваної вартості.

У відповідь на марксистські погляди на розподіл доходів формується маржиналістська концепція, для розвитку якої принципове значення мало усвідомлення поняття граничної продуктивності. Згідно маржиналістської, а потім неокласичної теорії розподілу, частка кожного фактору виробництва визначається граничною продуктивністю відповідного фактора, тобто внеском в сукупний продукт останньої одиниці різних груп використовуваних ресурсів. Такий розподіл, на думку неокласиків, забезпечував максимальну ефективність та справедливість ринкового механізму розподілу, оскільки сприяв використанню найбільш ефективних комбінацій ресурсів та мотивував до підвищення продуктивності виробництва.

Проте таке розуміння ефективного розподілу неможливе без погодження з неокласичними поглядами на відсутність можливостей економічних агентів впливати на поведінку один одного, оскільки виключає з економічного аналізу проблему влади.

В дисертації визначено сутність феномену економічної влади як здатності економічного агента впливати на поведінку контрагента через створення для нього витрат непідкорення у вигляді прямих видатків або втраченої вигоди. Також досліджено основні ознаки економічної влади, проаналізовані етапи становлення теорії влади. Особливу увагу приділено встановленню ресурсів економічної влади, що розділяються на значущі ресурси та ресурси насильства. До перших відносять такі блага, що можуть бути засобом задоволення потреб чи інтересів об'єкту влади (економічні, інформаційні, адміністративні, політичні ресурси або особистісні якості суб'єкту влади). Значущі ресурси влади відрізняються позитивним впливом на індивідуальну функцію корисності об'єкту влади.

Ресурси насильства, навпаки, дозволяють сильному учаснику угоди негативно впливати на становище своїх контрагентів у разі відмови у співпраці та/або її умов (завдання фізичної, матеріальної шкоди, заборона на здійснення якоїсь діяльності та інше). Доступ до різноманітних ресурсів влади робить позиції одних економічних агентів потенційно сильнішими, а відсутність обмеженостей на використання влади в реальній господарчій практиці призводить до можливості неефективної діяльності економічних агентів.

Доступ до різноманітних ресурсів влади робить позиції одних економічних агентів потенційно сильнішими, а відсутність обмежень на використання своєї влади в реальній господарчій практиці призводить до створення можливостей здійснення суспільно неефективної діяльності. Перш за все це стосується

процесу розподілу доходів, в якому втрачається взаємозв'язок між продуктивністю фактора виробництва та доходом його власника.

Розроблено концепцію функціонування економічної влади як фактора розподілу доходів, що дозволяє узагальнити теоретичний аналіз відносин розподілу та створює можливості для ефективного врегулювання розподілу доходів (рис. 1).

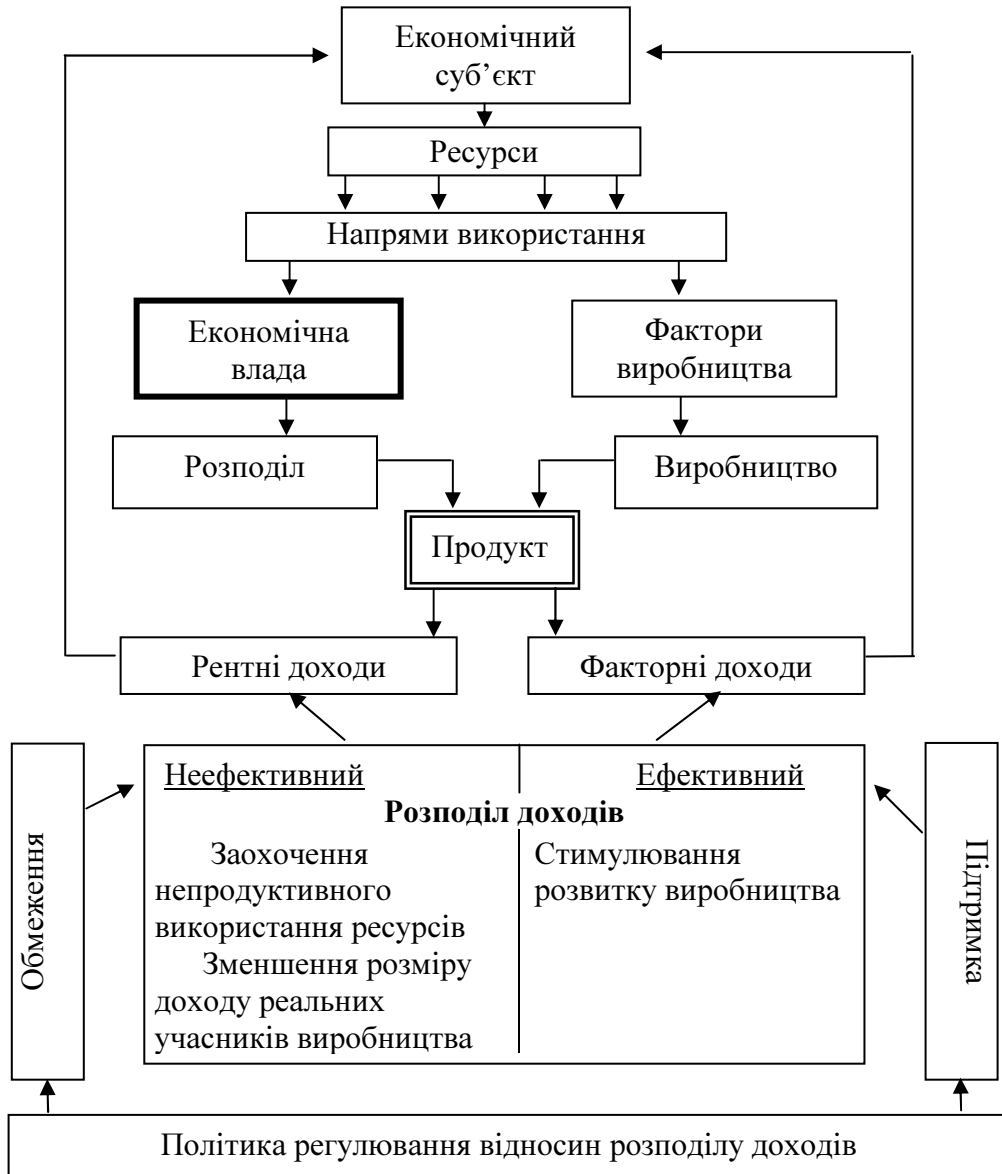

Рис. 1. Концепція функціонування економічної влади як фактору розподілу доходів

Згідно з авторською концепцією, функціонування економічної влади як фактора розподілу доходів стає можливим за рахунок використання ресурсів економічним суб'єктом як в якості факторів виробництва, так і в якості факторів розподілу доходів (мається на увазі безпосереднє втручання в процес встановлення пропорцій розподілу на свою користь). Таким чином, економічний суб'єкт отримуватиме факторні та/або рентні доходи. В дисертації показано, що можливість отримання рентних доходів стимулюватиме неефективний з точки зору суспільства характер розподілу. Це пов'язано, по-

перше, з відволіканням частини ресурсів з безпосереднього процесу виробництва, що призводить до зменшення величини фактичного продукту, а по-друге, зі зниженням рентабельності продуктивного використання наявних ресурсів внаслідок скорочення факторних доходів.

Другий розділ «Механізм впливу економічної влади на розподіл доходів» присвячений моделюванню впливу економічної влади на розподіл продукту. Для цього розглянуто неортодоксальні підходи до аналізу відносин розподілу доходів. Вперше спробу включити фактор влади в аналіз економічної дійсності здійснено представниками німецької історичної школи. Щодо відносин розподілу, то в рамках цієї школи владна концепція розподілу представлена в описовому вигляді, головною тезою якої є твердження, що економічна влада є єдиним фактором розподілу доходів.

Альтернативний до неокласичного погляд на характер розподільчих відносин властивий М.Туган-Барановському, який оформив його у «соціальну теорію розподілу». Особливістю даної концепції є поділ доходів на трудові і нетрудові, можливість існування яких обумовлена наявністю особливих соціальних умов, що забезпечують можливість непрацюючим прошаркам населення одержувати частку суспільного продукту поряд з працюючими. Основна ідея «соціальної теорії розподілу» полягає в розумінні процесу розподілу доходів як складного результату боротьби різних класів за найбільшу частку суспільного продукту в умовах нерівності сторін. На відміну від німецької історичної школи, Туган-Барановський визнавав, що розподіл доходів відбувається під впливом не лише економічної влади, а й інших факторів, зокрема продуктивності праці, позаекономічних чинників.

Апологетом владної концепції розподілу доходів став інституціоналізм. В дисертації проаналізовано основні положення цієї теорії щодо відносин розподілу та виявлено декілька важливих моментів. По-перше, в рамках інституціональної теорії теоретичних досліджень, безпосередньо присвячених аналізу механізму формування функціональних доходів, недостатньо і вони мають безсистемний характер. По-друге, головними чинниками розподілу визнаються інституціональні фактори, перш за все нерівність суб'єктів розподілу. По-третє, існує нагальна необхідність узагальнити та конкретизувати інституціональну концепцію розподілу доходів, що базується на визнанні економічної влади головним фактором розподілу. Інституціоналізмом завершено розгляд основних теорій розподілу доходів, що в стислому вигляді представлено в табл. 1.

В дисертації розглянуто один з головних ресурсів впливу на відносини розподілу доходів - власність. Представлено аналіз впливу розподілу власності на розподільчі відносини на прикладі монополії на ринку праці. Оскільки наявність власності безпосередньо впливає на еластичність пропозиції праці, її ціна, а отже частка в продукті, буде тим нижчою, чим більш нерівномірний розподіл власності характерний для цього суспільства (регіону). Така закономірність пояснюється скороченням кількості можливих способів одержання доходів за умови відсутності будь-якого ресурсу, крім власної здатності до праці.

Еволюція теорій розподілу доходів

Ортодоксальний підхід до аналізу розподілу доходів		
Класична політекономія	А.Сміт	Запропоновано однофакторну модель розподілу доходів на основі трудової теорії вартості
	Д. Рікардо	Визначено, що проблема розподілу доходів є центральною для політекономії, а перекося в розподілі можуть стати перешкодою для економічного зростання.
	Ж.Б.Сей	Запроваджено трифакторну теорію розподілу доходів.
	Дж.Ст.Мілль	Відокремлено закони виробництва й закони розподілу, виявлено інституціональну обумовленість розподілу.
	К.Маркс	На основі теорії додаткової вартості обґрунтовано експлуататорську сутність капіталізму.
Неокласична теорія	І. фон Тюнен, С. Лонгфілд	В теорію розподілу доходів запроваджено поняття граничної продуктивності.
	Ф. фон Візер	Запропоновано теорію відповідності.
	Е. Бем-Баверк	Визначено, що розподіл доходів підкоряється «природним» економічним законам, а влада, якщо й втручається в дію цих законів, то лише тимчасово.
	Дж.Б.Кларк	Узагальнено маржиналістський підхід до аналізу процесу розподілу доходів; встановлено, що доход кожного фактору виробництва відповідає його граничній продуктивності.
	Ф. Вікстед	Поставлено проблему "вичерпаності" продукту, запропоновано поняття виробничої функції.
	А.Маршалл	До теорії розподілу включено четвертий фактор виробництва – підприємницькі здібності.
	П.Дуглас, Д.Кобб	На основі виведеної виробничої функції представлено доказ неокласичної теорії розподілу доходів.
Альтернативні теорії розподілу доходів		
Німецька історична школа	Р.Штольцман, Р.Штамлер, Г.Зіммель	Визначено, що тільки влада контролює розподіл доходів між різноманітними факторами виробництва.
М.Туган-Барановський		Запропоновано «соціальну теорію розподілу»: явища розподілу обумовлені соціальною нерівністю сторін.
Посткейнсіанство	М.Калецькі	Запроваджено «теорію націнки», яка розкриває роль реклами, олігополістичних змов, тиску профспілок та інших факторів, що здатні змінити ступінь монопольної влади в розподілі доходів.
Інституціоналізм	Т. Веблен	Проведено критичний аналіз теорії граничної корисності Кларка.
	Визначено, що розподіл доходів є функцією інститутів.	

Нерівномірний розподіл власності може бути ресурсом влади також і в умовах досконалої конкуренції. Очевидно, що, у разі низької еластичності пропозиції праці, рівноважна ставка заробітної плати буде нижчою у порівнянні до аналогічного ринку з еластичною пропозицією праці.

В дисертації доведено позицію щодо можливості суб'єктів економічної влади, втіленої у власності, впливати на розподіл доходів, не застосовуючи при

цьому інструменти монопольного регулювання. В цілому, ресурси влади, що дозволяють їх власникам втручатися в механізм розподілу доходів, можна розділити на три категорії: монопольне становище, володіння рідкісними факторами виробництва (ситуація квазімонополії, що характеризується різноманітними показниками еластичності попиту та пропозиції), а також особистісні якості людини – представника групи спільних інтересів.

Визначені напрями впливу економічної влади на розподіл доходів порушують можливість відшкодування власникам окремих факторів виробництва граничного внеску цих факторів у створену вартість, тобто порушується дія принципу граничної продуктивності. У ході дослідження було встановлено, що взаємозв'язок між доходом робітника та його продуктивністю спостерігається лише для отримувачів низьких та середніх доходів. Щодо високих доходів, то їх розмір обумовлений скоріше владою, що надає посада, ніж безпосередньою здібністю індивіда впливати на економічні показники виробництва.

Ігрове моделювання впливу економічної влади на розподіл доходів проведено в два етапи (рис. 2). На першому етапі розглядалася ситуація розподілу блага (X) між учасниками, що не брали участі у його виробництві. Основні результати цього моделювання можна звести до наступного: 1) суб'єкти розподілу схильні до використання своїх владних потенціалів; 2) величина доходу кожного суб'єкту розподілу визначається його потенціалом влади (P_i) та витратами примушення (витратами на використання владного потенціалу C_i).

A \ B		Не використовувати владу	Використовувати владу
		Не використовувати владу	Використовувати владу
A	Не використовувати владу	$0,5X; 0,5X$	$0; X - C_B$
	Використовувати владу	$X - C_A; 0$	$P_A \cdot X - C_A; P_B \cdot X - C_B$

Рис. 2. Ігрова матриця результатів розподілу блага X між агентами, що не брали участь у його виробництві

На другому етапі моделювання впливу економічної влади на розподіл доходів проведено аналіз можливих результатів розподілу продукту між учасниками процесу його виробництва. Якщо додержуватись теорії граничної продуктивності, розмір доходу кожного учасника виробництва має дорівнювати граничному продукту відповідного фактора. Проте, як відзначається в дисертації, можливість суб'єктів розподілу впливати на поведінку контрагентів через використання владних ресурсів порушує механізм відшкодування граничного продукту власнику відповідного фактора. Мова йде про відсутність автоматичного механізму («невидимої руки»), що гарантує учаснику виробництва адекватну його внеску винагороду.

Згідно з запропонованою концепцією, розподіл являє собою результат суб'єктивних рішень його учасників, метою яких є максимізація власного доходу, або частки в об'єкті розподілу. Для цього кожний агент, що

зацікавлений в частці продукту, використовує ресурси влади, тобто можливості впливу на поведінку контрагентів у власних інтересах. При цьому має місце:

влада центрального (домінуючого) агента, який встановлює пропорції розподілу (у ринковій економіці таким агентом виступає власник активів);

влада інших учасників виробництва, яка базується перш за все на існуванні альтернативних джерел отримання доходу (що впливає на реальну спроможність відмовитися від запропонованих домінуючим агентом пропорцій розподілу), а також інших, специфічних для кожного фактору виробництва ресурсах влади (лобіювання, профспілки, корупція, кримінал, «кумівство» та ін.);

влада зовнішніх агентів, зацікавлених у продукті, що не брали участі в створенні вартості, що підлягає розподілу (державна (податки), бюрократія («відкати», хабарі), кримінал (рекет) та подібне).

Пропорції розподілу продукту визначаються балансом влади, що встановлюється між суб'єктами розподілу. При цьому, якщо мова йде про одноразовий характер розподілу, то частка кожного учасника визначається виключно згідно влади. За таких умов влада домінуючого агента не обмежена можливістю відмови контрагентів від подальшої співпраці.

В ситуації, коли домінуючий агент розподілу зацікавлений в подальшій участі контрагентів у виробництві продукту, що підлягає розподілу, він змушений опікуватися їх утриманням. Для цього необхідно відшкодувати власникам інших факторів виробництва альтернативні витрати (вважаємо, що трансакційні витрати пошуку альтернативних джерел доходів дорівнюють нулю). З цієї логіки очевидно, що частка самого домінуючого агента покриває його альтернативні витрати. Звідси було зроблено висновок, що мінімальний доход учасника виробництва підчас розподілу вартості визначається його альтернативними витратами. В разі, якщо після задоволення мінімальних претензій (покриття альтернативних витрат) учасників залишається деяка рента (рис.3), її розподіл буде здійснюватися між усіма зацікавленими агентами згідно з їх владними потенціалами.

Продукт спільної діяльності агентів А і В		
Мінімальний доход агента А	Рента	Мінімальний доход агента В
Покриває альтернативні витрати агента А	Визначається владним потенціалом агента	Покриває альтернативні витрати агента В

Рис. 3. Структура розподілу продукту між власниками використаних в його виробництві факторів

В представленій моделі розподілу (рис. 3) влада виявляє себе на трьох рівнях (рис. 4). По-перше, функція визначення пропорцій розподілу належить лише одному з учасників розподілу. По-друге, існування альтернативного варіанту отримання доходу надає агенту можливість погрожувати опонентіві

відмовою від подальшої взаємодії. Так, власник капітальних ресурсів має перевагу перед позбавленим власності економічним агентом завдяки тому, що останній не має альтернативного джерела засобів існування крім власної здатності до праці. Використання капіталу надає власнику набагато ширші можливості отримання доходу. По-третє, у разі виникнення надлишкової частки продукту, ренти, суб'єкти розподілу, до яких можуть долучитися також агенти, що не приймали безпосередньою участі у виробництві, починається боротьба за цей надлишок з використанням різноманітних ресурсів влади.

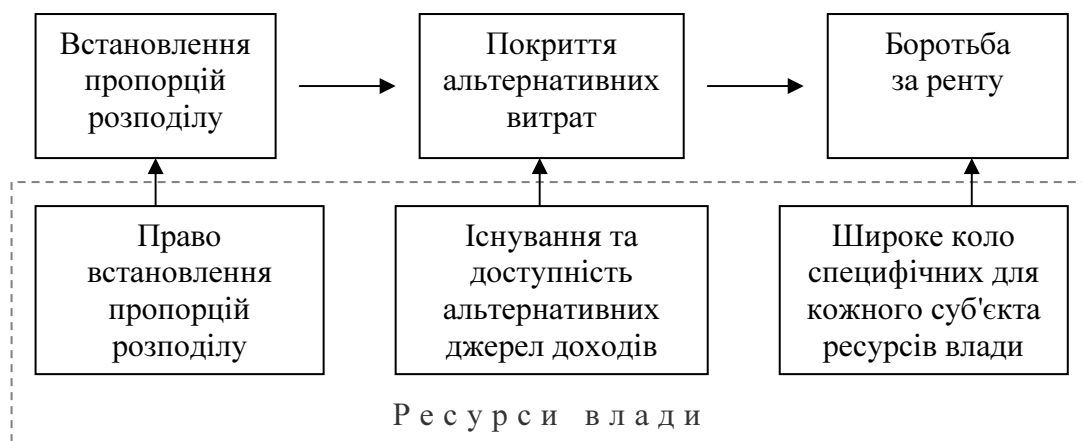

Рис. 4. Механізм впливу ресурсів влади на різних етапах розподілу доходів

Серед специфічних ресурсів влади, що виявляються на етапі боротьби за ренту, в дисертації окремо розглянуто ресурси, що можуть використовувати найманий робітник та владник капітальних активів. Так, до владних ресурсів останнього можна віднести: матеріальне заохочення (премії, оздоровчі кошти); надання доступу (пільгового доступу) до окремих споживчих благ (лікарні, школи, путівки, страхування); підтримка престижу робітників даного підприємства чи професії; монопольне (квaziмонопольне) становище; особистісні якості (харизматичність); психологічні особливості поведінки найманого робітника, що спонукають його погоджуватися на меншу оплату, тобто схильність до постійності, погроза пониження статусу (до безробітного), дружний колектив, зручне розташування місця роботи та ін. (ці обставини працюють на роботодавця).

Влада найманого робітника над власником активів може виникати за рахунок таких ресурсів: професійні якості робітника (знання, компетентність, досвід); особистісні якості (харизматичність, переконливість); захист профспілкової організації; доступ до комерційної таємниці підприємства; доступ до інформації про існуючі вакансії/альтернативні варіанти заробітку. Керуючись інформацією про можливу реакцію робітника на встановлення тих чи інших пропорцій розподілу продукту, роботодавець приймає рішення про розмір мінімальної суми, на яку, враховуючи альтернативні витрати та додаткові ресурси влади, погодиться найманий робітник. Решту власник капітальних ресурсів залишає собі.

Запропонована владна концепція розподілу доходів надала можливість проаналізувати відповідну сферу української економіки з позицій співвідношення владних позицій власників ключових факторів виробництва.

У третьому розділі «Ефективність розподілу доходів в перехідній економіці» досліджено особливості функціонального розподілу доходів в економіці України, рентоорієнтовану спрямованість мотивації більшості господарюючих суб'єктів та фактори, що її спричинили, окреслено напрями вдосконалення державної політики щодо регулювання системи розподільчих відносин.

Аналіз статистичних даних про розподіл доходів дозволив дістати висновку, що за роки незалежності в структурі доходів населення України відбулися суттєві зміни (рис. 5). З'явилися нові статті доходів (від власності, від реалізації валюти). У зв'язку з кризовими тенденціями економіки перехідного періоду суттєва частка доходів населення формувалася за рахунок перерозподілу (трансфертні платежі).

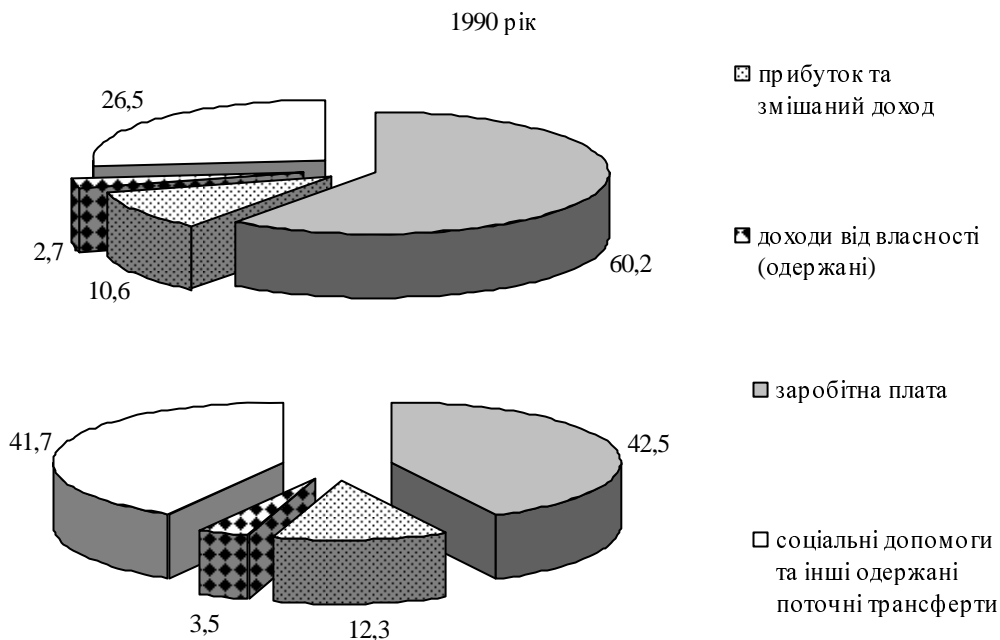

Рис. 5. Структура грошових доходів населення України в 1990 та 2009 роках

Для економіки України характерна суттєва диференціація доходів населення. Значення коефіцієнта Джині для сукупних доходів (з урахуванням грошових та натуральних доходів) з 1990 року по 1998 рік зросло з 21,7 до 26,3, сягнувши максимуму (31,1) в 1993 році. Наприкінці 1990-х років значення децильного коефіцієнта становило 1:12 разів. Протягом 2000-х років нерівність в розподілі доходів залишається нагальною соціально-економічною проблемою, адже показники диференціації зберігають свої високі значення. У 2008 році коефіцієнт Джині за витратами становив 29,0. Найсуттєвіший внесок в загальну нерівність розподілу належить диференціація оплати праці. Також

детермінантами нерівності є пенсії та в незначній мірі доходи від підприємницької діяльності.

Проведений аналіз динаміки показників розподілу доходів в Україні демонструє недосконалість системи розподільчих відносин як на персональному, так і на функціональному рівнях. Катастрофічне зниження рівня доходів більшості населення та тлі стрімкого зростання диференціації доходів, що ними супроводжувались трансформаційні процеси в економічному та політичному устроях української держави, свідчать про фактичний переділ національного багатства, накопиченого за радянських часів, та його концентрацією в руках вузького кола осіб (первісне нагромадження капіталу в Україні).

В роботі досліджено особливості процесу формування та інституціоналізації великого капіталу в Україні, що розпочався, подібно до інших постсоціалістичних країн, з приватизації та розвитку приватного сектора. Здійснення приватизації відбувалось паралельно з глибокими суспільними перетвореннями (формування нової незалежної держави, політичні та економічні реформи) та розгортанням глибокої економічної кризи. Несвоєчасні та непослідовні реформи призвели до формування «вакууму» політичної та економічної влади. Характерними проявами такого «вакууму» стали слабкість обмежень неефективної поведінки, з одного боку, та відсутність механізму ефективного захисту діючих господарюючих суб'єктів від бюрократичного та кримінального свавілля, з іншого боку.

Відсутність механізму обмеження неефективної поведінки економічних агентів призвела до формування рентоорієнтованої економіки. Власники і трудові колективи отримали можливість діставати своєрідну трансформаційну ренту, що перевищувала потенційні доходи від ефективно інвестиційної, трудової, реорганізаційної діяльності. Урядовці місцевого та державного значення, на яких було покладено місію здійснення приватизації, в свою чергу набули можливість отримувати політичну ренту у вигляді хабарів чи придбання об'єктів державної власності за необґрунтовано заниженими цінами. Україну визнано найбільш корумпованою державою серед країн колишнього Радянського Союзу та третьою за рівнем корупції в світі.

В перехідній економіці України найбільш ефективними засобами вилучення ренти стали трейдерська діяльність (продаж енергоресурсів, в першу чергу імпортованого газу), банківська сфера (спекулятивні операції в умовах гіперінфляції), приватизація держмайна. Головним джерелом формування великого капіталу став сектор чорної металургії, що в технічному та економічному плані був одним з найбільш відсталих у світі. Причини цього полягають не тільки в наявності виробничих потужностей, великому експортному потенціалі, стратегічній забезпеченості власною сировиною, розвинутій енергетичній та транспортній інфраструктурі. В металургійній галузі були представлені найбільші перспективи вилучення ренти – за рахунок різниці у внутрішніх та зовнішніх цінах на ресурси та готову продукцію, значні лобістські можливості фінансово-промислових груп, що формувалися в той період.

Рентоорієнтована складова мотиву економічної діяльності зберігається протягом всього періоду розвитку української економіки. Про це свідчить низька інвестиційна та інноваційна активність вітчизняних підприємств. В 2008 році інноваційною діяльністю займалося лише 13% українських підприємств, тобто в 4-5 разів менше, ніж в розвинутих країнах. За період 1990-2008 роки наукомісткість ВВП в Україні знизилася практично в три рази. На практиці реалізується менше 1% зареєстрованих об'єктів інтелектуальної діяльності (в Фінляндії, наприклад, 30%). В цей самий час бізнес сектор витрачає чималі кошти на утримання політичних партій, футбольних клубів.

Небезпека консервування рентоорієнтованої поведінки суб'єктів господарювання полягає в загальній тенденції до деградації економіки, в якій такі суб'єкти функціонують. Загальна негативна сутність ренти полягає в тому, що ресурси, які мали принести суспільну корисність у випадку ефективного (продуктивного) використання, спрямовуються на створення та підтримку тіньових засобів отримання доходів. Тобто крім перерозподілу сукупного продукту на користь суб'єктів влади суспільство зазнає прямих збитків у вигляді тих ресурсів, що використовуються на підтримку владних позицій, та альтернативних витрат у вигляді економічного та соціального ефекту, можливого за умови ефективного використання зазначених ресурсів.

В дисертації визначено, що можливість вилучення ренти суб'єктами влади в умовах перехідної економіки обумовлена неспівпадінням індивідуальних і суспільних інтересів, або відсутністю суспільно-необхідного порядку влади. Для власника фактору виробництва вибір між продуктивним та непродуктивним напрямом його використання визначається зіставленням потенційних вигод та витрат за кожним з них. Отже, вибір неефективного (з точки зору суспільства) напряму використання ресурсу свідчить про завищення індивідуальних витрат ефективною поведінкою та зниження витрат поведінкою неефективною.

Таким чином, необхідною умовою вдосконалення системи відносин розподілу доходів є формування такого суспільно-необхідного порядку влади, в якому розмір витрат неефективною економічною поведінкою стимулюватиме продуктивне використання наявних ресурсів, зокрема владних ресурсів. Заохочувальний механізм такої системи розподілу гарантуватиме власнику фактора виробництва винагороду, адекватну його внеску у загальний продукт. Йдеться про максимальне наближення до неокласичної моделі розподілу доходів. Таке вважається за можливе в разі нівелювання впливу фактору влади на розподіл доходів.

В дисертації показано, що економічна влада є головним фактором розподілу доходів. З огляду на це, реалізувати нівелювання впливу економічної влади на пропорції розподілу пропонується за рахунок збалансованості владних позицій економічних агентів. Концепція полягає в обмеженні «надлишку» влади (завищення витрат неефективною поведінкою) та відшкодуванні «нестачі» влади (скорочення витрат ефективною поведінкою). Заходи щодо реалізації зазначеної концепції представлено в табл. 2.

Формування суспільно-необхідного порядку влади сприятиме зниженню впливу економічної влади на розподіл доходів. Усунення деформацій, що

фактор влади вносить в нормальний, «природний» розподіл доходів, на якому наполягають неокласики, дозволить наблизитися до максимально ефективної системи розподілу. В такій системі доход економічного агента менше залежатиме від влади, що дозволяє втручатися в процес розподілу, та більше відповідатиме тим зусиллям (трудовим, підприємницьким, з акумулювання капітальних ресурсів), що він прикладатиме під час створення вартості.

Таблиця 2

Заходи щодо реалізації концепції врівноваження влади

Напрями реалізації концепції врівноваження влади	
Обмеження «надлишку» влади	Відшкодування «нестачі» влади
<p>Реформа судочинства, спрямована на усунення з господарчої практики свавілля, що спирається на кримінальну та бюрократичну владу.</p> <p>Антимонопольна політика (виключення можливості встановлення низьких цін на ресурси та завищених на готову продукцію (послуги)).</p> <p>Розвиток фондового ринку та законодавчої бази відносно АТ (контроль над діяльністю топ-менеджменту та власників).</p> <p>Виключення нелегального впливу бізнесу на державну економічну політику (практика професіонального лобізму та лобіювання через громадські організації).</p> <p>Контроль за процесом концентрації власності в однієї особи з метою зниження концентрації та мінімізації приватної економічної влади на ринку (примусове «відкриття» ЗАТ, що контролюють значущі об'єкти власності).</p>	<p>Захист прав приватної власності, зокрема легалізація тіньової власності.</p> <p>Розвиток інститутів соціального партнерства, що розширить контроль профспілок, персоналу підприємства над його власниками та керівниками;</p> <p>Захист прав споживачів.</p> <p>Підтримка політичної стабільності (з метою зниження інвестиційних ризиків).</p> <p>Заохочення інвестиційної активності (використовуючи досвід, наприклад, країн Східної Азії).</p> <p>Вдосконалення механізму контролю громадськості за результатами діяльності державного апарату.</p>

Фактор влади слід виключати з процесу розподілу та заохочувати той потенційний позитивний вплив, що використання переваг агента (його владних ресурсів) може здійснювати на розмір продукту виробництва. Задача держави в галузі регулювання функціонального розподілу доходів полягає в формуванні та підтримці такого інституціонального середовища, в якому використання влади можливе лише в якості фактора виробництва, а її вплив на процес розподілу максимально обмежений.

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У дисертаційній роботі поставлено та вирішено важливе наукове і практичне завдання визначення взаємозв'язку між механізмом розподілу доходів та економічною владою; представлено концептуальну модель такого зв'язку, доведено практичну та теоретичну доцільність нового підходу до аналізу функціонального розподілу доходів. Результати дослідження можна звести до таких основних.

1. На основі аналізу теорій розподілу доходів досліджено сутність економічної категорії розподілу доходів, що визначається як процес встановлення винагороди власнику кожного фактору, що задіяний у виробництві кінцевого продукту. Таке розуміння відносин розподілу доходів дозволило визначити їх значущість, що полягає в формуванні мотивації економічної поведінки суб'єктів. З цього витікає, що ефективність розподільчих відносин обумовлює ефективність всієї економічної системи. Тому не дивно, що проблемі розподілу доходів приділено великої уваги представниками багатьох напрямів економічної думки.

2. Дослідження підходів до аналізу розподілу доходів дозволило виявити декілька ключових напрямків вирішення головної проблеми розподільчих відносин, пов'язаної з визначенням факторів встановлення пропорцій розподілу. Згідно з ортодоксальним підходом до аналізу розподілу доходів, що формувався в роботах класиків, маржиналістів та представників неокласичної теорії, пропорції розподілу відповідають граничній продуктивності факторів, які задіяні у виробництві. В дисертації показано хибність неокласичної концепції розподілу, яка передбачає наявність автоматичного механізму компенсації власнику фактора виробництва саме граничного продукту останнього, що обумовлює доцільність використання інституціонального інструментарію дослідження розподільчих відносин.

3. Обґрунтування владної концепції розподілу доходів повинно виходити з наступних засад. По-перше, економічна влада - це здатність економічного агента впливати на поведінку контрагента через створення для нього витрат невідкорення у вигляді прямих видатків або втраченої вигоди. При цьому використовуються, відповідно, владні ресурси примушення або значущі ресурси. По-друге, ресурси, що належать економічному суб'єкту, можуть бути використаними за двома напрямками: створення нової вартості та втручання в пропорції її розподілу. Відповідно до напрямку використання ресурсів економічний суб'єкт отримує факторні або рентні доходи. В дисертації показано, що можливість отримання рентних доходів стимулюватиме неефективний з точки зору суспільства характер розподілу. Це пов'язано, по-перше, з відволіканням частини ресурсів з безпосереднього процесу виробництва, що призводить до зменшення величини фактичного продукту, а по-друге, - зі зниженням рентабельності продуктивного використання наявних ресурсів внаслідок скорочення факторних доходів.

4. Розроблено теоретико-ігрову модель впливу економічної влади на процес розподілу доходів, що передбачає аналіз встановлення пропорцій розподілу як результату суб'єктивних рішень його учасників, зацікавлених у максимізації свого доходу. Запропоновано використовувати три рівні впливу: влада домінуючого агента, влада учасників виробництва та влада зовнішніх агентів, що не є учасниками виробництва, проте, за рахунок власних ресурсів влади, можуть стати учасниками розподілу.

5. Проведений аналіз особливостей функціонального розподілу доходів показав, що в Україні за період з 1990 року по 2009 відбулися суттєві зміни в структурі доходів населення. Зокрема з'явилися нові статті доходів (від

власності, від реалізації валюти), значна частка доходів населення стала формуватися за рахунок перерозподілу. Одночасно відбулося зростання показників диференціації доходів. Зубожіння значної частки населення, матеріальне та моральне старіння основних виробничих фондів відбувалося на фоні створення великого капіталу, осередками якого стали фінансово-промислові групи. В їх діяльності, як і в діяльності більшості економічних агентів, головним мотивом став пошук ренти. Закріплення рентоорієнтованої поведінки в перехідній економіці України стало можливим завдяки дисбалансу владних позицій економічних агентів.

6. Визначено напрями вдосконалення системи регулювання відносин розподілу доходів, що передбачають обмеження «надлишку» та відшкодування «нестачі» влади економічним агентам. З метою досягнення ефективного розподілу доходів необхідно створити умови для формування та підтримки інституційного середовища, що заохочує продуктивне використання ресурсів (зокрема ресурсів влади) та обмежує їх непродуктивне використання (спрямоване зокрема на втручання в «нормальний» розподіл доходів).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

у наукових фахових виданнях:

1. Божко В.М. Экономическая власть как фактор распределения доходов: исторический аспект / В.М. Божко // Экономика и право. – 2007. – №3(19). – С. 129-135.

2. Божко В.М. Критика принципа предельной производительности / В.М. Божко // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 33-1. - Донецьк, ДонНТУ, 2008. - С. 223-228.

3. Божко В.М. Власть собственности в функциональном распределении доходов / В.М. Божко // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 34-2. - Донецьк, ДонНТУ, 2008. - С. 92-97.

4. Антыкуз В.М. Особенности функционального распределения доходов в Украине / В.М. Антыкуз // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 37-3. Донецьк, ДонНТУ, 2009. - С. 92-99.

5. Антыкуз В.М. Критерий справедливости в распределении доходов / В.М. Антыкуз // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 37-2. Донецьк, ДонНТУ, 2009. - С. 54-59.

6. Антыкуз В.М. Поиск ренты как главный мотив экономической деятельности в переходной экономике / В.М. Антыкуз // Економічний вісник Донбасу. – 2010. - №1. – С. 35-42.

за матеріалами конференцій:

7. Божко В.М. Вплив економічної влади на функціональний розподіл доходів / В.М. Божко // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми вдосконалення інституційних умов функціонування української економіки». Частина 1. – Одеса. 2008. - С. 5-7.

в інших виданнях:

8. Усачева Г.М., Божко В.М. Генезис экономического поведения с позиций рационального и морального в системе мотивационного механизма / Г.М. Усачова, В.М. Божко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. Том 2. – 2005. - №2. – С. 66-70 (*Особистий внесок здобувача: обґрунтовано вплив ментальних характеристик українського суспільства на мотивацію його діяльності у соціально-економічному житті*).

АНОТАЦІЯ

Антикуз В.М. Економічна влада як фактор розподілу доходів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки – Донецький національний університет Міністерства освіти і науки України – Донецьк, 2010.

Дисертаційну роботу присвячено вирішенню важливої наукової проблеми взаємозв'язку механізму розподілу доходів та економічної влади шляхом розробки нового підходу до аналізу відносин розподілу доходів. Проаналізовано базові теорії розподілу доходів, обґрунтовано доцільність використання інституціонального підходу до аналізу відносин розподілу. Виявлено недосконалість представленої в сучасній інституціональній теорії власної концепції розподільчих відносин.

Запропоновано авторську модель, що відображає механізм впливу економічної влади на розподіл доходів. Визначено три рівні прояву економічної влади під час встановлення пропорцій розподілу: влада домінуючого агента, що безпосередньо встановлює пропорції розподілу; влада учасників виробництва, що претендують на компенсацію витрат факторів виробництва; влада третіх осіб, що не брали участі у виробництві, проте зацікавлені у частці продукту, що підлягає розподілу.

Досліджено особливості функціонального розподілу доходів в економіці України, виявлено рентоорієнтовану складову мотивації економічної діяльності в перехідній економіці, що сформувалася в умовах порушення балансу владних потенціалів учасників ринку. З огляду на значення деформацій системи розподільчих відносин рентоорієнтованої економіки запропоновано концепцію «врівноваження» влади. Її двома визначальними складовими є обмеження «надлишку» та відшкодування «нестачі» влади економічними агентам.

Ключові слова: розподіл доходів, економічна влада, рентоорієнтована поведінка, ресурси влади, врівноваження влади, рентні доходи, економічні інтереси.

АННОТАЦИЯ

Антыкуз В.М. Экономическая власть как фактор распределения доходов. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.01 - экономическая теория и история экономической

мысли. - Донецкий национальный университет Министерства образования и науки Украины. - Донецк, 2010.

Диссертационная работа посвящена актуальной проблеме исследования влияния экономической власти на распределение доходов. Проанализированы базовые теории распределения доходов, обоснована целесообразность использования институционального подхода к анализу отношений распределения. Выявлены недостатки представленной в современной институциональной теории концепции распределения доходов.

Ключевая проблема теории распределения доходов состоит в установлении факторов, определяющих величину дохода участников распределения. Господствующая в современной экономической теории неоклассическая концепция распределения в качестве такой детерминанты рассматривает предельную производительность факторов производства. При этом базовой посылкой является равенство экономических агентов, то есть отсутствие возможности для каждого из них влиять на поведение контрагента. Совершенно противоположная точка зрения характерна для институциональной теории, в рамках которой экономика рассматривается как система власти.

В диссертации представлена теоретическая модель влияния власти на процесс распределения доходов. Она предполагает анализ установления пропорций распределения как результата субъективных решений его участников, заинтересованных в максимизации своего дохода. При этом экономическая власть проявляется на трех уровнях. Во-первых, это власть доминирующего агента, которому непосредственно принадлежит функция установления пропорций распределения. Во-вторых, это власть участников производства, которая основана, прежде всего, на существовании альтернативных источниках получения дохода (что влияет на реальную возможность отказаться от предложенных доминирующим агентом пропорций распределения), а также других, специфических для каждого фактора ресурсах власти (профсоюзы, лоббирование, коррупция, криминал, «кумовство», и т.д.). В-третьих, это власть внешних агентов, заинтересованных в продукте, которые не принимали участия в создании подлежащей распределению стоимости (государство (налоги), бюрократия (откаты, взятки), криминал (рэкет) и т.п.). Минимальный доход участника производства при распределении стоимости соответствует его альтернативным издержкам. В том случае, если после удовлетворения минимальных требований (покрытия альтернативных издержек) участников остается некая рента, ее распределение будет осуществляться между всеми заинтересованными агентами в соответствии с их властным потенциалом.

Проведен анализ особенностей функционального распределения доходов в Украине, который показал, что существенные деформации в пропорциях распределения доходов обусловлены рендоориентированной направленностью мотивации экономических агентов. Поиск ренты стал главным мотивом экономической деятельности, что привело к росту дифференциации доходов населения, сокращению уровня доходов подавляющего большинства населения, материальному и моральному старению основных производственных фондов.

Закрепление рентоориентированного поведения в переходной экономике Украины стало возможным благодаря дисбалансу властных позиций экономических агентов.

Обоснованы направления усовершенствования системы отношений распределения доходов за счет уравнивания власти. Такая концепция предполагает ограничение «избытка» и восполнения «недостатка» власти экономическим агентам. Достижение эффективного распределения доходов невозможно без эффективного распределения власти. Последнее может быть достигнуто за счет формирования и поддержки институциональной среды, которая бы стимулировала продуктивное использование ресурсов (в частности, ресурсов власти) и ограничивала их непроизводительное использование (целью которого часто является нарушение «нормального» распределения доходов).

Ключевые слова: распределение доходов, экономическая власть, рентоориентированное поведение, ресурсы власти, уравнивание власти, рентные доходы, экономические интересы.

SUMMARY

Antykuz Viktoriya. Economic power as a factor of income distribution. - Manuscript.

The thesis for a Candidate's Degree in Economics on a specialty 08.00.01 - economic theory and history of economic thought. - Donetsk National University of Ministry of Education and Science of Ukraine. - Donetsk, 2010.

Dissertation work is devoted to the issue of the analysis of influence economic power on income distribution. Basic income distribution theories are considered, practicability of use the institutional approach to the analysis of distribution relations is grounded. Imperfection of modern institutional income theory distribution is shown.

The model of influence economic power on income distribution is offered. Three levels of such influence are determined: power of dominating agent who set distribution proportions; power of production's participant who aspire compensation costs of factors of production; power of third parties, who haven't took a party in production process but have an interest in product's share.

Features of functional income distribution in Ukraine are researched, rent-seeking component of motivation in economic activities is revealed. This component may exist due to imbalance of power potentials of markets' agents. In consideration of meaning of deformation of distribution relations' system the conception of balancing of power is proposed. It is grounded on two principles: limitation of power «surplus» and compensation of power «scarcity» to economic agents.

Keywords: income distribution, economic power, rent-seeking, power resources, balancing of power, rental incomes, economic interests.